

הרב רועי הכהן זק

ביקורת ספרים – ספר "לקראת מקדש" לרב הראל דביר*

הספר לקראת מקדש מצטרף לפרסומים רבים מהשנים האחרונות, שמקיפים את מגוון הסוגיות הרבות בסדר קדשים, שנוגעות לחידוש עבודת המקדש והקרבת בוזמן הזה*. לימוד מרומם זה מהווה קומה שניה על גבי מפעלם הגדול של מרגן החפץ חיים (בספרו ליקוטי הלכות) וערוך השולחן (בספרו ערוך השולחן העתיד), שכנו את הבסיס לדיון ההלכתי המעשי בסוגיות אלו.

הספר לקראת מקדש כולל בתוכו מפתח לכלל הדיונים שנסובו סביב שאלת הקרבת בוזמן הזה (61 במספר), ועוד כעשרים סימנים שעוסקים בחלק מהסוגיות שנזכרו במפתח. בין הסוגיות הנידונות בספר: בניין המקדש בטומאה, גובה המקדש והיחס בינו ובין שאר המבנים שבירושלים, תוקף איסור הבמות בימינו, קדושת גגין ועליות וההתייחסות לבתים המוגבהים ולרחובות המוגבהים שבירושלים בימינו; עיונים מכיוונים שונים בדין מקריבין אע"פ שאין בית: האם מדובר ברשות או בחובה, האם הדין נאמר גם במזבח שאינו במידותיו המדויקות; תוקף חזקת הכהנים בימינו, וניסיון לבסס אותה על כך שהכהנים מברכים ברכת כהנים, מבלי לחשוש לאיסור עשה שלכאורה קיים בברכה על ידי זה, ואף לא מאיסור ברכה לבטלה. בסיום הספר, שני סימנים בענייני טומאת צרעת: האחד עוסק בצורך בראיית כהן כדי לטמא כשמדובר בנגע צרעת מובהק, והשני עוסק ביחס בין קרחות למיניהן ובין טומאת נתק.

רוב המאמרים המופיעים בספר פורסמו תחילה בכתבי עת תורניים (חלקם בירחון האוצר), והם מופיעים בספר אחרי ליבון ודיון מעמיקים נוספים, בעקבות הערות הקוראים ותלמידי חכמים נוספים.

הרב המחבר השתמש במקורות רבים ומעניינים, ומבחינה זו הספר מהווה מקור מקיף ומשמעותי מאוד לנושאים שבהם הוא עוסק. כפי שמציין הרב המחבר, הוא השתמש רבות במאגרי מידע ובספרי מפתחות ואנציקלופדיות, והוא אף מעיר על כך בצורה מפורטת במקומות רבים בספר.

בסוף הספר מפתח נושאים, הכולל גם מדור בשם 'אזניים לתורה', ובו מופתחו כל העיסוקים בחילופי נוסחאות בגמרא (תוך הבחנה בין חילופי נוסחאות בכתבי היד ועדי הנוסח הקדומים, ובין הגהות מאחרות שאין להן יסוד בעדי הנוסח הקדומים) ובענייני ספרים וסופרים: דברים בשם אומרם, ספרים

* לקראת מקדש - עיונים בהלכות הנוגעות לחידוש עבודת המקדש והקרבת בוזמן הראל דביר. 514 עמודים.

א). יצוינו במיוחד הפרסומים הרבים של שני מכונים ששוקדים מדי יום ביומו על עניין זה: מכון המקדש ומכון תורת הקרבנות. ובדומה לכך, קבצי מעלין בקודש של כולל בית הבחירה.

שעמדו או לא עמדו לנגד עיני מחברים שונים, דברים שהובאו בשם ת"ח רבים (23 במספר!) שהמחבר דן איתם (החל בגדולי ישראל, הגאון רבי שי"ח קניבסקי זצ"ל ויבחלט"א הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצל שליט"א, וכלה בבחורים, שהרב המחבר מזכיר בשמם!), ועוד ועוד.

באופן ייחודי מאוד, ראוי לציון כי הרב המחבר אף הקדיש שני מאמרים ארוכים להתמודדות עם מחברים שאימצו דעות צדדיות בהלכה, והמחבר טורח לדחות את דבריהם, לאחר הבהרה שלא היה עוסק בכך אלמלא היו המחברים כותבים ומפרסמים את דעותיהם. מאמר אחד מוקדש לדחיית הצעתו המופרכת לחלוטין של גדעון חרל"פ, למצוא היתר להקרבה בבמות בזמננו⁽¹⁾; ומאמר נוסף מוקדש לדחיית הצעתו המוטעית של הרב דוד בן זיו, להתיר כניסה בטומאה וללא טבילה לכל רחבי הר הבית.

מספר הערות, בשיפולי גלימתו של הרב המחבר:

א. סימן א, הערה 6 - הרב המחבר מעיר על השיטה שהיתר אכילת בשר יש בו משום ירידה מוסרית, ושהיתה מעלה מוסרית לדורות שמאדם ועד נח, שבהם הייתה אסורה אכילת בשר, כך: "שבאותם דורות נעלים, מצאנו הריגה במכוון... ועל כולנה, באותם דורות ממש, 'השחית כל בשר את דרכו על הארץ'. ולכאורה קצת קשה לומר שדווקא אותם דורות היו נעלים ביחסם לבעלי החיים. וצ"ע".

והנה, מרן הראי"ה זצ"ל עמד על כך במקורות אליהם הפנה הרב המחבר בדיון זה. ותשובתו היא שהאנושות לא הייתה ראויה למדרגה זו, וכך בשל איסור אכילת בשר טושטש ההבדל בין אדם לבע"ח, והייתה השחתה ובהמיות.

ב. סימן ב, הערה 8 - הרב המחבר מעיר שהסתמכות הלכתית על חלום איננה פשוטה. יש להוסיף על ציוניו המחכימים, שבגדון עליו מוסבת הערתו אין מדובר על הלכה למעשה (לפחות מנקודת מבטו ההלכתית של בעל שערי צדק). כמו כן, נראה כי בבית המדרש אליו שייך בעל שערי צדק נטו יותר לשיטת חכמי אשכנז הראשונים, שלא נמנעו מלפסוק הלכה למעשה על-פי חלומות, כידוע.

ג. סימן ד, הערה 14 - היום, שזכינו לספר המצוות של רס"ג (מהדורת הרבנים סבתו), כדאי מאוד לברר את דעת רס"ג משם.

ד. שם, הערה 18 - הלכות א"י המיוחסות לטור (ואינן לו) מבוססות על הלכות א"י בספר התרומה, כך שאין למנותן במקור נוסף.

ה. סימן ט"ז, הערות 12-13 (שהן הערות עורך) - יעויין מש"כ על נושאים אלו בס"ד בספרי, כתר י"א: הקצאת משאבים ציבוריים, וקיצורם של דברים שהגדרת הקדש כממון ציבור איננה פשוטה כלל, ואילו פירות שביעית בוודאי אינם ממון ציבור.

(ב). שאף נתן הסכמה נלהבת לספר. הסכמה נוספת היא של הגאון רבי אשר זעליג וייס שליט"א.

ו. שם, ליד הערה 105 - דין זה (מעמד האיסלם לגבי ע"ז) שנוי במחלוקת ראשונים ובמחלוקת אחרונים.

ז. שם, טענה 30 - דגם מזבח מאבני נחל חלקות כבר נבנה בפועל, כך שהדבר אפשרי.

ח. שם, ליד הערה 256 - בזמן שנכתבה טענה זו, לא היה מנגנון שניתן לכנותו כשלוח ציבור של כלל ישראל.

ט. לאורך הספר, חלק מהערות השוליים מסומנות בסימון סוגריים מרובעות, ולא מצאתי הסבר לכך.

יהי רצון שבמהרה נזכה, וספר זה יהווה חוליה בדרך אל בירור הלכות העבודה במקדש, להלכה ולמעשה בזמננו!

ג). תגובת הרב המחבר: סוגריים מרובעות הן כאשר הוספתי הערה שלי בתוך ציטוט של מחבר אחר. הסוגריים באות להדגיש שההערה נוספה על ידי ואינה חלק ממה שמצוטט. במיוחד הדבר מצוי בתגובותיי לגדעון חרל"פ בעניין דעות הראשונים בשאלה אם קידשה לעתיד לבוא או לא, ושם אף כתבתי להדיא (בעמ' צ בגוף הדברים) שזה יהיה מנהגי בעמודים הבאים.